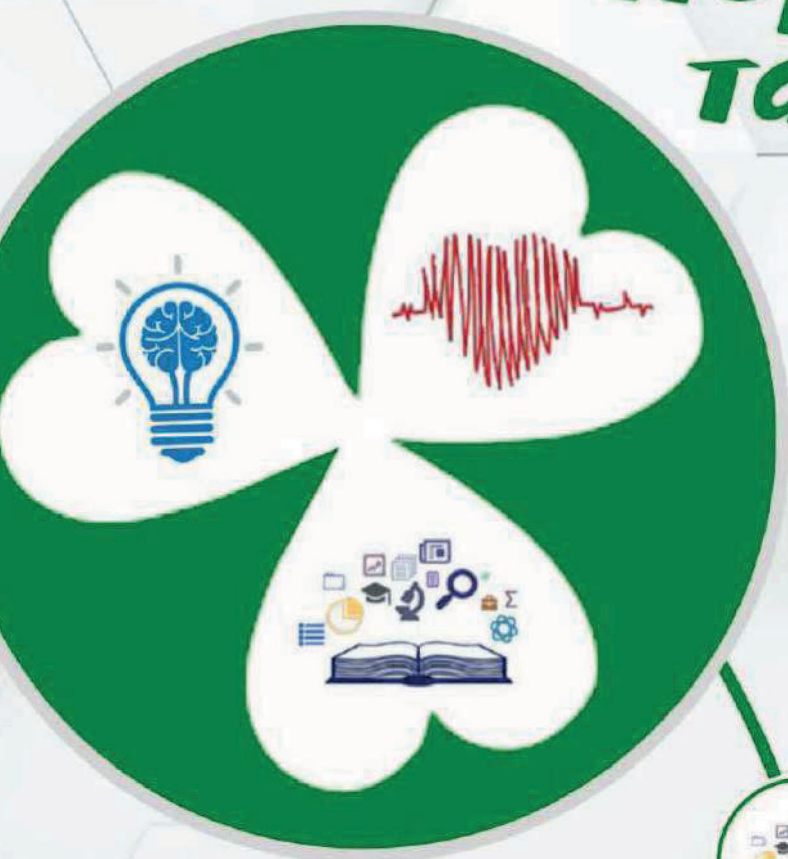

Наукові перспективи
Видавнича група

Перспективи та інновації науки

СЕРІЯ "ПЕДАГОГІКА"

СЕРІЯ "ПСИХОЛОГІЯ"

СЕРІЯ "МЕДИЦИНА"

№15(33)2023

Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського

Видавнича група «Наукові перспективи»

Луганський державний медичний університет

Громадська наукова організація «Система здорового довголіття в мегаполісі»

Громадська організація «Християнська академія педагогічних наук України»

Громадська організація «Всеукраїнська асоціація педагогів і психологів з
духовно-морального виховання»

*за сприяння КНП "Клінічна лікарня №15 Подільського району м.Києва",
Центру дієтології Наталії Калиновської*

«Перспективи та інновації науки»

(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)

Випуск № 15(33) 2023

Київ – 2023

Ivan Horbachevsky Ternopil National Medical University

Publishing Group «Scientific Perspectives»

Luhansk State Medical University

Public scientific organization "System of healthy longevity in the metropolis"

Public organization "Christian Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine"

Public organization "All-Ukrainian Association of Teachers and Psychologists of
Spiritual and Moral Education"

*with the assistance of the KNP "Clinical Hospital No. 15 of the Podilsky District of Kyiv", Nutrition Center of
Natalia Kalinovska*

"Prospects and innovations of science"

(Series "Pedagogy", Series "Psychology", Series "Medicine")

Issue № 15(33) 2023

Kiev – 2023

ISSN 2786-4952 Online

УДК 001.32:1/3](477)(02)

DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-15\(33\)](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-15(33))

«Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»):
журнал. 2023. № 15(33) 2023. С.1309

**Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 27.09.2021
№ 1017 журналу присвоєно категорію "Б" із психології та педагогіки**

**Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 27.04.2023
№ 491 журналу присвоєно категорію "Б" із медицини: спеціальність 222**

**Рекомендовано до видавництва Президією громадської наукової організації «Всеукраїнська Асамблея докторів
наук з державного управління» (Рішення від 16.11.2023, № 4/11-23)**

*Журнал видається за підтримки КНП "Клінічна лікарня №15 Подільського району м.Києва", Центру дієтології
Наталії Калиновської.*

Журнал заснований з метою розвитку наукового потенціалу та реалізації кращих традицій науки в Україні, за кордоном. Журнал висвітлює історію, теорію, механізми формування та функціонування, а, також, інноваційні питання розвитку медицини, психології, педагогіки та. Видання розраховано на науковців, викладачів, педагогів-практиків, представників органів державної влади та місцевого самоврядування, здобувачів вищої освіти, громадсько-політичних діячів.

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus (IC), Research Bible, міжнародної пошукової системи Google Scholar.

Голова редакційної колегії:

**Жукова Ірина
Віталіївна**

кандидат наук з державного управління, доцент, Лауреат премії Президента України для молодих вчених, Лауреат премії Верховної Ради України молодим ученим, директор Видавничої групи «Наукові перспективи», директор громадської наукової організації «Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління» (Київ, Україна)

Головний редактор: Чернуха Надія Миколаївна — доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної реабілітації та соціальної педагогіки Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ, Україна).

Заступник головного редактора: Торяник Інна Іванівна - доктор медичних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник лабораторії вірусних інфекцій Державної установи «Інститут мікробіології та імунології імені І.І. Мечникова Національної академії медичних наук України» (Харків, Україна);

Заступник головного редактора: Сіданіч Ірина Леонідівна — доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, адміністрування і спеціальної освіти Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Київ, Україна);

Заступник головного редактора: Жуковський Василь Миколайович — доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри англійської мови Національного університету "Острозька академія" (Рівне, Україна).

Редакційна колегія:

1. Бабова Ірина Костянтинівна - доктор медичних наук, професор, професор кафедри дефектології та фізичної реабілітації, ДЗ "Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського" (Одеса, Україна)
2. Бабчук Олена Григорівна – кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (Одеса, Україна)
3. Бахов Іван Степанович — доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри іноземної філології та перекладу Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)
4. Балахтар Катерина Сергіївна - здобувач ступеня доктора філософії (PhD) за спеціальністю 053. Психологія, старший викладач кафедри іноземних мов в Національному університеті ім. О. О. Богомольця (Київ, Україна)
5. Бартенева Ірина Олександрівна - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (Одеса, Україна)
6. Біляковська Ольга Орестівна – доктор педагогічних наук, професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи Львівського національного університету імені Івана Франка (м. Львів, Україна)
7. Вадзюк Степан Нестерович - доктор медичних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, почесний академік Національної академії педагогічних наук України, завідувач кафедри фізіології з основами біоетики та біобезпеки Тернопільського національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського України (Тернопіль, Україна)
8. Вовк Вікторія Миколаївна - кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки Державного університету ім. Станіслава Штища в Пілі (м. Піла, Польща)
9. Гвоздзькевич Сильвія — кандидат наук, Державна професійна вища школа ім. Якуба з Парадижу в Гожуві-Великопольському (Польща)
10. Головач Наталія Василівна — кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри управління персоналом та економіки праці Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)

11. Гречановська Олена Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор кафедри філософії та гуманітарних наук Вінницького національного технічного університету (Вінниця, Україна)
12. Гудзь Наталя Іванівна - доктор фармацевтичних наук, професор, ад'юкт кафедри фармації і екологічної хімії Опольського університету, доцент кафедри технології ліків та біофармації Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького (Львів, Україна)
13. Гуменикова Тамара Рудольфівна — доктор педагогічних наук, професор, директор Придніпурської філії Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)
14. Дерстуганова Наталя Вікторівна - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри освіти та управління навчальним закладом Класичного приватного університету (Запоріжжя, Україна)
15. Долгова Олена Миколаївна - кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
16. Журавльова Лариса Петрівна — доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології Поліського національного університету (Житомир, Україна)
17. Заячківська Оксана Василівна - кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів та економічної безпеки Національного університету водного господарства та природокористування (Рівне, Україна)
18. Інжєвська Леся Анатоліївна — кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології та особистісного розвитку Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Київ, Україна)
19. Ічанська Олена Михайлівна - кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
20. Кардаш Оксана Любомирівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри комп'ютерних технологій та економічної кібернетики Навчально-наукового інституту автоматизації, кібернетики та обчислювальної техніки Національного університету водного господарства та природокористування (м. Рівне, Україна)
21. Коваленко Олена Михайлівна - кандидат педагогічних наук, провідний науковий співробітник відділу профільного навчання Інституту педагогіки НАПН України (Київ, Україна)
22. Коваль Галина Миколаївна - доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри мікробіології, вірусології, епідеміології з курсом інфекційних хвороб Ужгородського національного університету (Ужгород, Україна)
23. Ковальчук Анна Сергіївна - здобувач ступеня доктора філософії (PhD) за спеціальністю 053 Психологія Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Київ, Україна)
24. Корильчук Неоніла Іванівна – кандидат медичних наук, доцент кафедри терапії та сімейної медицини Тернопільського національного медичного університету імені І.Я.Горбачевського МОЗ України (Тернопіль, Україна)
25. Корнієнко Петро Сергійович - доктор юридичних наук, доцент, адвокат, заступник першого прокурора по роботі з коледжами, професор кафедри філософії та соціально-гуманітарних дисциплін Національної академії статистики, обліку та аудиту (Київ, Україна)
26. Кравчук Володимир Миколайович, доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права Волинського національного університету імені Лесі Українки (Луцьк, Україна)
27. Кравчук Людмила Степанівна - кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри фізичної терапії, ерготерапії, фізичної культури і спорту Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна», завідувач кафедрою фізичної терапії, ерготерапії, фізичної культури і спорту Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна» (Хмельницький, Україна)
28. Крайник Григорій Сергійович - кандидат юридичних наук, доцент, доцент Житомирського державного університету імені Івана Франка (Житомир, Україна)
29. Левков Анатолій Анатолійович - кандидат медичних наук, доцент кафедри фізичної терапії та ерготерапії Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Полтава, Україна)
30. Лігоцький Анатолій Олексійович — доктор педагогічних наук, професор (Київ, Україна)
31. Лисенко Дмитро Андрійович - кандидат медичних наук, доцент кафедри внутрішньої медицини №2 Вінницького національного медичного університету (Вінниця, Україна)
32. Лич (Назарук) Оксана Миколаївна - доктор психологічних наук, доцент, член-кореспондент української академії акмеології, член громадської спілки «Національна психологічна асоціація», доцент кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
33. Макаренко Олександр Миколайович — доктор медичних наук, професор, академік Міжнародної академії освіти та науки, професор кафедри загальномедичних дисциплін Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)
34. Мальцев Дмитро Валерійович кандидат медичних наук, завідувач лабораторії імунології і молекулярної біології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця (Київ, Україна)
35. Марушева Олександра Анатоліївна - доктор наук з державного управління, доцент, завідувач кафедри публічного управління та інформаційного менеджменту ПВНЗ Університет Новітніх Технологій (м. Київ, Україна)
36. Мельник Володимир Степанович — доктор медичних наук, професор кафедри неврології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця, декан медичного факультету №1 (Київ, Україна)
37. Мігенько Богдан Орестович – кандидат медичних наук, доцент кафедри терапії та сімейної медицини Тернопільського національного медичного університету імені І.Я.Горбачевського МОЗ України (Тернопіль, Україна)
38. Мігенько Людмила Михайлівна – кандидат медичних наук, доцент кафедри внутрішньої медицини №2 Тернопільського національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського МОЗ України (Тернопіль, Україна)
39. Мідельський Сергій Людвигович – професор, Академік, Президент Регіональної Академії Менеджменту (Казахстан)
40. Міхальський Томаш — доктор наук, доцент кафедри географії регіонального розвитку Гданського університету (Польща)
41. Миргород-Карпова Валерія Валеріївна - кандидат юридичних наук, заступник директора з наукової роботи, старший викладач кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки Сумського державного університету (Суми, Україна)
42. Мочалов Юрій Олександрович - доктор медичних наук, професор, професор кафедри хірургічної стоматології та клінічних дисциплін ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (Ужгород, Україна)
43. Нікульчев Микола Олександрович – доктор богословських наук, кандидат філософських наук, професор, доцент кафедри філософії НУ «ОМА» (Одеса, Одеська область, Україна)
44. Помиткін Едуард Олександрович — доктор психологічних наук, професор, провідний науковий співробітник Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Язюна НАПН України (Київ, Україна)
45. Помиткіна Любов Віталіївна — доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
46. Попель Оксана Василівна - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української та іноземної філології Одеського національного технологічного університету (Одеса, Україна)
47. Приходькіна Наталя Олексіївна - доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки, адміністрування і спеціальної освіти Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Київ, Україна)
48. Прокоф'єва Марина Олександрівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземної філології факультету лінгвістики та соціальних комунікацій Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
49. Сирник Ярослав - доцент кафедри антропології Вроцлавського університету (Вроцлав, Польща)
50. Трушкіна Наталя Валеріївна - кандидат економічних наук, член-кореспондент Академії економічних наук України, дійсний член Центру українсько-європейського наукового співробітництва, старший науковий співробітник відділу проблем регуляторної політики та розвитку підприємництва, Інститут економіки промисловості НАН України (Київ, Україна)
51. Турчинова Ганна Володимирівна — кандидат педагогічних наук, доцент, декан факультету природничо-географічної освіти та екології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Київ, Україна)
52. Філіппова Лариса Валеріївна – доктор педагогічних наук, кандидат хімічних наук, доцент, доцент закладу вищої освіти кафедри медичної біохімії та молекулярної біології Національного медичного університету імені О.О.Богомольця, (Київ, Україна)
53. Хохліна Олена Петрівна — доктор психологічних наук, професор, професор кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
54. Чаусова Тетяна Володимирівна — кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології та особистісного розвитку Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Київ, Україна)
55. Черська Марія Сергіївна - доктор медичних наук, завідувачка консультативно-діагностичним відділенням Державної Установи «Інститут ендокринології та обміну речовин НАМН України» (Київ, Україна)
56. Чумак Оксана Володимирівна - доктор економічних наук, доцент, науковий співробітник відділу статистики і аналітики вищої освіти Державної наукової установи «Інститут освітньої аналітики», (Київ, Україна)
57. Шевченко Валерія Геннадіївна - кандидат медичних наук, доцент кафедри хірургії #2 Одеського національного медичного університету (Одеса, Україна)
58. Яковичка Лада Савелівна — доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)

Статті розміщені в авторській редакції. Відповідальність за зміст та орфографію поданих матеріалів несуть автори.

ЗМІСТ

СЕРІЯ «Педагогіка»

Batryn N.V.

Pedagogical strategies for teaching leadership in foreign resources.....16

Holovatska Yu.B.

Experimental pedagogical system of professional training of future translators for localization as an innovative construct.....28

Kharytska S.V., Kolisnychenko A.V.

Search-informational competence of future biomedical engineers and economists as an important component of adjustment of safety professional activity standards.....38

Leleka V.M.

Development of physical culture and sports in Ukraine according to the American experience.....55

Акімова О.В., Сапогов М.В., Гапчук Я.А., Дяченко М.О.

Особливості розвитку логічного мислення студентів у процесі змішаного навчання.....62

Бабчук М.І.

Особливості взаємозв'язку показників нарцисизму та фізичного перфекціонізму.....71

Білавич Г.В., Борис У.З., Поп'юк М.В., Савчук Б.П.

Самовдосконалення вчителя початкової школи в процесі післядипломної освіти: сучасний та історико-педагогічний контексти.....82

Боса В.П.

Концепт «технологія» у контексті професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій.....95

Вербовський І.А., Бакуменко Т.К.

Сучасні вимоги до керівників освітніх закладів: компетенції, здібності та навички.....108

Волинець Ю.О., Стаднік Н.В., Панченко Т.Л.

Організація партнерської взаємодії учасників освітнього процесу у групах раннього віку закладу дошкільної освіти.....120

Гречановська О.В.

*Вплив діяльнісного підходу на самоосвітню діяльність студентів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін у ЗВО.....*133

Грищенко М.В., Лукіяничук А.М., Кучерган Є.В.

*Порівняльний аналіз методів професійного саморозвитку психологів в країнах ЄС.....*144

Гурський І.Ю.

*Обов'язковий освітній компонент «Пандемія covid-19 та англійськомовна картина світу: точки взаємодії» у системі фахової підготовки магістра філології.....*157

Дехтярьова О.О., Борзик О.Б., Каденко І.В., Чалий В.Ю.

*Аналіз потенційних викликів та можливостей для використання машинного навчання у прогнозуванні ризику серцево-судинних захворювань на основі набору фізіологічних даних.....*172

Коблик В.О.

*Дидактичні засади формування ціннісного ставлення до праці в учнів як категорія теорії і методики виховання.....*187

Коваленко О.А., Крицька А.О.

*Психологічний аспект у методиці викладання української мови для здобувачів вищої школи.....*197

Ковальчук Р.О., Жуча П.І.

*Фізична підготовка жінок в армії: проблеми та перспективи.....*205

Козинець І.І., Трофимова О.П.

*Удосконалення навчально-методичного забезпечення дисципліни «термодинаміка» вибіркового блоку навчального плану підготовки бакалаврів за спеціальністю 184 Гірництво.....*221

Козубцов І.М., Нестеров О.М., Слісар П.О., Кіяновський К.М.

*Особистості формування курсанта-лідера на курсах професійної військової освіти І-Іа, б, с (тактичний рівень військової освіти).....*235

Корильчук Н.І., Кицай К.Ю.

*Викладання вибіркової дисципліни для студентів з різних країн.....*249

Куруч А.В.

*Вища освіта в Україні в контексті глобалізаційного розвитку.....*262

Лахмотова Ю.В., Циркот Є.О.

*Проблема дослідження соціальних мереж як інструменту комунікації в КНР та світі.....*270

Лембрик І.С., Жиляк О.В., Шатинська Т.В., Шлімкевич І.В., Мерена Р.І. <i>Соціально-психологічні аспекти дистанційної освіти у вищій медичній школі.....</i>	279
Лопатинська Н.А., Зборовська О.П. <i>Становлення та розвиток системи раннього втручання в Україні.....</i>	293
Макаренко О.В. <i>Проблемне навчання як засіб формування творчої особистості майбутнього лікаря.....</i>	303
Марєєва Т.В., Токарник Л.Б. <i>Професійна підготовка та формування фахових компетентностей вихователя закладу дошкільної освіти для роботи з дітьми з порушеннями мовлення: сучасні підходи та виклики.....</i>	312
Марченко О.Г., Онипченко П.М. <i>Організаційно-педагогічні умови формування соціально-правової компетентності курсантів ВВНЗ авіаційного профілю.....</i>	326
Могілевська В.М., Барліт О.О., Сібіль О.І. <i>Оцінювання навчальних досягнень вихованців закладів позашкільної освіти як педагогічна проблема.....</i>	339
Мороз О.В., Сеньківська Г.Я., Легін В.Б. <i>Синергетичний підхід до аналізу стратегії управління глобальними викликами: моделі та практичне застосування в контексті соціально-гуманітарних наук.....</i>	355
Овсієнко Л.М. <i>Smart-технології у процесі підготовки сучасного філолога.....</i>	367
Овсяннікова Г.В. <i>Особливості організації змішаного навчання здобувачів вищої медичної освіти у військовий час.....</i>	378
Одарченко В.І. <i>Аналітичний огляд методологічних підходів до управління професійним розвитком науково-педагогічних працівників комунального закладу вищої освіти.....</i>	388
Оніщук Л.М., Баштовенко О.А. <i>Інтегрований підхід до управління тренувальною та змагальною діяльністю спортсменів.....</i>	400
Опанасенко В.П. <i>Особливості використання проблемно-розвивального навчання під час вивчення майбут німи агроінженерами дисципліни «Сільськогосподарські та меліоративні машини».....</i>	413

Остапко Л.О., Тройніна С.О., Коробко Ю.В. <i>Роль інноваційних методів навчання в покращенні якості професійної освіти.....</i>	424
Паскаль О.В. <i>Підготовка майбутніх соціальних працівників до реалізації превентивної функції соціального партнерства.....</i>	436
Равлюк Т.А. <i>Адаптація першокурсників – майбутніх соціальних працівників до умов навчання в закладі вищої освіти.....</i>	449
Рудницька-Юрійчук І.Р. <i>Основні вимоги до навчання елементів грамоти дітей дошкільного віку....</i>	461
Сидоренко О.М., Козак Л.В. <i>Формування соціально-громадянської компетентності і дітей старшого дошкільного віку засобами музичного мистецтва.....</i>	471
Стеценко В.П., Тітова Л.О. <i>Використання методів гейміфікації у процесі навчання програмуванню студентів закладів вищої освіти в умовах онлайн-навчання.....</i>	483
Стинська В.В., Ткачівська І.М., Гаморак Г.П., Петренко О.С. <i>Фреймова технологія як засіб оптимізації навчальної діяльності студентів магістратури у закладі вищої освіти.....</i>	495
Суліма Л.В., Товтин Я.І., Вайдич Т.В. <i>Аналіз навчальних стратегій, що сприяють самостійності та відповідальності студентів.....</i>	505
Сухопара І.Г., Дереза М.Р. <i>Дистанційний інструментарій уроків літературного читання в початковій школі.....</i>	514
Трифоновна О.С. <i>Культурологічний підхід до виховання основ патріотизму дітей старшого дошкільного віку.....</i>	525
Хорошун А.В., Козак Л.В. <i>Розвиток креативності майбутніх педагогів методами евристичного навчання.....</i>	534
Чорноус Оксана Володимирівна <i>Особливості проектування електронних освітніх ресурсів як засобів навчання освітньо-розвивального середовища закладу загальної середньої освіти під час воєнного стану.....</i>	546

Швецова І.В.

*Інтеграція позааудиторної діяльності у процес формування лідерської компетентності майбутніх фахівців з навігації і управління морськими суднами.....*556

Шовкова А.О., Нагайчук О.В., Яжук Д.В.

*Оцінка ефективності реформ у професійній освіті України: аналіз досягнень і викликів.....*565

Янкович О.І., Винничук О.Т., Кузьма І.І.

*Розвиток у майбутніх учителів та вихователів культури миру в закладах вищої освіти України та Польщі.....*580

Яремко Р.Я., Коваль І.С., Стельмах О.В.

*Психолого-педагогічний аспект самореалізації майбутніх фахівців у галузі пожежної безпеки.....*591

Ярхо Т.О., Ємельянова Т.В., Легейда А.В., Легейда Д.В., Медведєв Е.П.

*Концепції реалізації дидактичного принципу наочності в креативній математичній підготовці здобувачів вищої освіти: огляд.....*599

СЕРІЯ «ПСИХОЛОГІЯ»**Андрусик О.О.**

*Структурно-функціональна модель розвитку емоційної стійкості майбутнього вчителя.....*614

Белякова С.М., Смик Д.А.

*Особливості прояву тривожності та страхів у дітей молодшого шкільного віку в період воєнного стану.....*625

Бочаріна Н.О., Серга А.В.

*Особливості стресостійкості військовослужбовців.....*637

Гельбак А.М.

*Гендерний підхід до формування комунікативної компетентності поліцейських.....*654

Гоян І.М., Бончук Р.О., Коробко Ю.В., Прокоф'єва О.А., Костенко Д.В.

*Сутність феномену «резильєнтності» та основні підходи до його визначення.....*665

Гранде К.Л.

*Явище інокультурного середовища та його вплив на особистість підлітка.....*675

Дмитрик І.Я.

*Психологічна криза особистості як детермінанта виникнення сексуальної дисфункції у чоловіків.....*686

Довбня А.Ю., Бочаріна Н.О.

*Вплив музикотерапії на розвиток емоційної сфери молодших школярів.....*699

Іващенко А.І., Тімохін В.В.

*Психологічний супровід військовослужбовців в умовах ведення бойових дій.....*707

Казарова Г.М., Забєліна О.С.

*Зв'язок емоційних особливостей і копінг-стратегії у підлітків.....*720

Кернас А.В., Котляр Л.І., Діколь-Кобріна О.А., Семенюк В., Наконечна А.Р., Клименко О.О.

*Психологічні особливості впливу типів сімейного виховання на прояв акцентуацій характеру у підлітковому віці.....*733

Кобець О.В., Лантух В.В., Гриньова Н.В.

*Вплив емоційно-вольових якостей на емоційну стійкість майбутніх вчителів.....*746

Красілова Ю.М., Ніколаєвська В.О.

*Напрямки соціально-педагогічної роботи з неповнолітніми засудженими.....*756

Кутішенко В.П., Власенко І.А., Вінник Н.Д.

*Ціннісно-мотиваційний профіль студентів-психологів молодших курсів.....*768

Мудрак М.А., Коваль О.Є., Ярощук М.В.

*Психологічні чинники розвитку інституту медіації в Україні та за кордоном.....*782

Підлісний Ю.А., Герасименко О.В.

*Реакція військових на посттравматичний стрес внаслідок бойових дій та процес проходження реабілітації.....*794

Руденко Д.В.

*Вплив суб'єктивного благополуччя на формування професійної стресостійкості молоді.....*804

Сметаняк В.І., Магмет І.Б.

*Психологічні засади підвищення мотивації праці в організації.....*817

Смотрова Н.О., Іващенко А.І.

*Розвиток самооцінки дошкільнят методами казкотерапії.....*830

Сябренко Г.П., Срібна О.В.

*Психологічний зміст комплексної програми профілактики та корекції панічних розладів.....*843

Фещенко І.О.*Впливи когнітивних викривлень крізь призму гібридності війни.....852***Хараджи М.В., Білінський Р.А.***Життєві кризи та способи їх подолання.....863***Хараджи М.В., Почтова К.В.***Емпіричне дослідження зв'язку гендерної ідентичності з професійним самовизначенням старшокласників.....874***Хараджи М.В., Сніжко Л.П.***Копінг-поведінка: сутність, функції та основні компоненти.....884***Харцій О.М., Трач О.О.***Дослідження міжособистісних стосунків в студентському колективі.....893***Хохуля Н.В., Івженко І.Б.***Проблема агресивності молодших підлітків у сільській місцевості.....904***Чачко С.Л., Ярославський Д.С.***Гендерні особливості переживання тривалого травматичного стресу в умовах воєнних загроз в Україні.....916***Чуйко О.М., Федоришин Г.М.***Вплив батьківських сімейних настанов на уявлення про норми гендерних ролей щодо розвитку кар'єри у студентської молоді.....928***Шевцова О.М., Гаєвська Н.В.***Особливості розвитку образу «Я-мати» у жінок в умовах воєнного стану.....941***СЕРІЯ «Медицина»****Botiakova V.V.***The dependence analysis of burnout syndrome on adiposity as cardiovascular risk factor, depression, anxiety, somatization and distress among family doctors.....952***Domanchuk T.I., Hrytsiuk M.I., Chornenka Zh.A., Mararash H.H., Sobko D.I.***Current trends in the dynamics of the demographic situation in Ukraine and in the Chernivtsi region, particularly for 2001-2021.....964***Loza Ye.O., Balytska O.Yu., Loza Kh.O., Usynskyi R.S.***Interplay of factors: analyzing the impact of diabetes on severe outcomes of COVID-19.....973*

- Shuper V.O., Shuper S.V., Trefanenko I.V., Shumko H.I., Reva T.V.**
*Problems and prospects of the cardiac rehabilitation.....*983
- Багнюк Н.А., Бобир Н.А., Назарчук О.А.**
*Дослідження ефективності спрямованого інгаляційного застосування антисептика декаметоксину при моделюванні респіраторних бактеріальних інфекцій у мишей.....*994
- Бакалюк Т.Г., Стельмах Г.О., Макаруч Н.Р., Сверстюк А.С., Василевський О.М.**
*Вплив методів реабілітації на вираженість больового синдрому при дорсопатії поперекового відділу хребта.....*1005
- Бідучак А.С.**
*Аналіз термінів розгляду звернень громадян в Чернівецькій області за 2015-2022 роки.....*1016
- Варивончик Д.В., Камінський В.В., Скоробогатова О.В.**
*Адаптація медичної освіти до сучасних вимог охорони здоров'я нації: український контекст.....*1026
- Войницька О.М., Вовк О.Ю., Чеканова І.В.**
*Варіабельність довжини швів тім'яних кісток склепіння черепа людини з урахуванням статі та краніотипу.....*1041
- Грицун Я.П., Гребенюк Д.І., Нікульченко О.В.**
*Клінічна безпечність ь ксиломет азоліну т а оксимет азоліну: порівняльний огляд.....*1053
- Деримедвідь Л.В., Брюханова Т.О., Литкін Д.В.**
*Патогенетичний підхід у лікуванні остеоартриту: фокус на комбіновані хондропротектори.....*1065
- Замойська Л.В., Юзюк Д.С., Климнюк С.І., Галабіцька І.М.**
*Особливості бактеріальної контамінації грошових банкнот та її потенційна роль у передачі інфекційних захворювань.....*1083
- Іваницька Т.А., Казаков Ю.М.**
*Ефективність застосування препаратів магнію в комбінованій терапії у пацієнтів молодого віку з есенціальною гіпертензією та ожирінням.....*1092
- Іваницький І.В., Пономаренко С.О.**
*Диференційна ультразвукова діагностика суглобового синдрому.....*1106
- Кисіль З.Ф., Шилов М.В., Жемера Н.А.**
*Мікробіом ротової порожнини та його зміни при використанні брекет-систем.....*1118

Козачишин Н.І., Пленова О.М.

*Вплив супутнього цукрового діабету на стан тромбоцитарного гемостазу у пацієнтів з гострим та хронічним коронарними синдромами.....*1130

Кузнецова М.О., Бібіченко В.О., Ковальцова М.В., Кузнєцова І.К.

*Пошкодження печінки вагітних самиць щурів під впливом раціону з надлишком поживних речовин.....*1139

Кушнір Ю.А.

*Психопатологічна характеристика негативних та позитивних симптомів при шизофренії.....*1148

Лоза Є.О., Баліцька О.Ю., Лоза Х.О., Гутор Н.С.

*Перспективи застосування нанотехнологій у щелепно-лицевій хірургії для оптимізації регенерації кісткової тканини та шкіри.....*1160

Медведєв В.В., Косаковський А.Л.

*Апоптоз і перцептивні порушення слуху: короткий огляд.....*1169

Москалюк В.М., Стравський Я.С.

*Антиоксиданти та їх роль у медицині.....*1183

Нефьодова О.О., Грузд В.В.

*Зміни мікроелементного складу статевих залоз самців щурів під впливом кадмієвої інтоксикації та коректорів за даними поліелементного аналізу.....*1192

Нефьодова О.О., Шевченко О.С.

*Вивчення особливостей накопичення кадмію в стегновій кістці щурів при ізольованому введенні та за умов корекції сукцинатами металів.....*1205

Нефьодова О.О., Янушкевич К.С.

*Вплив ізольованого введення солей свинця на морфологічні структури печінки щурів та її біохімічний стан.....*1219

Ніколаєнко-Камишова Т.П., Височина І.Л.

*Щодо упередження ускладнень цукрового діабету 2 типу в практиці лікаря загальної практики - сімейного лікаря.....*1232

Родинський О.Г., Селезньова О.І.

*Зміни показників серотоніну за умов метаболічного синдрому.....*1240

Руденко М.Л.

*Кульове поранення живота: синтез оксиду азоту та схожих сполук у перші години поранення.....*1249

УДК 616.1+004.891.3

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-15\(33\)-172-186](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-15(33)-172-186)

Дехтярєва Олена Олександрівна кандидат біологічних наук, доцент кафедри природничих дисциплін, Комунальний заклад «Харківська гуманітарно – педагогічна академія» Харківської обласної ради, м. Харків, <https://orcid.org/0000-0001-9617-3333>

Борзик Олена Богданівна доктор філософії, старший викладач кафедри природничих дисциплін, Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, м. Харків, <https://orcid.org/0000-0002-2394-9230>

Каденко Ірина Валеріївна кандидат педагогічних наук, доцент кафедри природничих дисциплін, Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, м. Харків, <https://orcid.org/0000-0002-6525-3485>

Чалий Вадим Юрійович викладач кафедри фізичного виховання та спортивно-педагогічного вдосконалення, Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, м. Харків, <https://orcid.org/0000-0002-9273-2377>

АНАЛІЗ ПОТЕНЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ ТА МОЖЛИВОСТЕЙ ДЛЯ ВИКОРИСТАННЯ МАШИННОГО НАВЧАННЯ У ПРОГНОЗУВАННІ РИЗИКУ СЕРЦЕВО-СУДИННИХ ЗАХВОРЮВАНЬ НА ОСНОВІ НАБОРУ ФІЗІОЛОГІЧНИХ ДАНИХ

Анотація. Висвітлено результати наукових досліджень щодо використання штучного інтелекту в галузі біології та медицини, зокрема його впливу на догляд за хворими, діагностику та профілактику, а також переваги його застосування у медико-біологічній сфері. В останні роки штучний інтелект використовувався з метою підвищення якості домедичної та медичної допомоги різними способами: від надання персоналізованої інформації про стан здоров'я досліджуваних до віртуальних консультацій і віддаленого моніторингу. Машинне навчання має потенціал для розширення можливостей дослідження захворювань завдяки наданню обстежуваним більшого контролю над своїм здоров'ям. Зазначено, що на сьогодні основною проблемою є висока смертність від захворювань серця та інсультів, однак цьому можна запобігти. Наголошено, що стратегії лікування та втручання, які використовуються для серцево-судинних захворювань, визначаються пізно через такі причини:

недостатню обізнаність, неповну інформацію про симптоми, низьку мотивацію або неправильні уявлення. Хоча серцево-судинні захворювання частіше проявляються з віком, фактори ризику, що призводять до них, можна визначити задовго до появи клінічних симптомів. І саме впровадження алгоритмів штучного інтелекту в лікування серцево-судинних захворювань значно полегшує раннє виявлення аномалій, класифікацію ризиків та індивідуальне планування лікування. Успішно впроваджуються різні технології з використанням машинного навчання для прогнозування та формування груп ризику серцево-судинних захворювань. Незважаючи на існуючі перешкоди, машинне навчання вже має незаперечний вплив на клінічну кардіологію, багато алгоритмів були успішно впроваджені та/або перебувають на останніх стадіях упровадження. На основі фізіологічних даних триває пошук і формування критеріїв розвитку різноманітних ускладнень при патологічних станах у сфері серцево-судинних захворювань із застосуванням машинного навчання.

Ключові слова: штучний інтелект, успіхи впровадження, ризику та прогнозування, серцево-судинні захворювання.

Dekhtiarova Olena Oleksandrivna PhD in Biology, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Natural Sciences, Municipal establishment "Kharkiv humanitarian-pedagogical academy" of the Kharkiv Regional Council, Kharkiv, <https://orcid.org/0000-0001-9617-3333>

Borzyk Olena Bohdanivna Doctor of Philosophy, Senior Lecturer of Natural Sciences, Municipal Establishment "Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy" of Kharkiv Regional Council, Kharkiv, <https://orcid.org/0000-0002-2394-9230>

Kadenko Iryna Valeriivna PhD in Pedagogy, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Natural Sciences, Municipal Establishment "Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy" of Kharkiv Regional Council, Kharkiv, <https://orcid.org/0000-0002-6525-3485>

Chalyi Vadym Yuriyovych Senior Lecturer of the department of physical education and sports and pedagogical improvement, Municipal Establishment "Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy" of Kharkiv Regional Council, Kharkiv, <https://orcid.org/0000-0002-9273-2377>

ANALYSIS OF POTENTIAL CHALLENGES AND OPPORTUNITIES FOR USING MACHINE LEARNING IN PREDICTING THE RISK OF CARDIOVASCULAR DISEASE BASED ON A SET OF PHYSIOLOGICAL DATA

Abstract. The article highlights the results of scientific research on the use of artificial intelligence in the field of biology and medicine, in particular, its impact

on patient care, diagnosis and prevention, as well as the benefits of its application in the life sciences. In recent years, artificial intelligence has been used to improve the quality of pre-medical and medical care in various ways: from providing personalized information about the health status of subjects to virtual consultations and remote monitoring. Machine learning has the potential to expand the possibilities of disease research by giving subjects more control over their health. It is noted that today the main problem is the high mortality rate from heart disease and stroke, but this can be prevented. It is emphasized that the treatment and intervention strategies used for cardiovascular diseases are determined late due to the following reasons: lack of awareness, incomplete information about symptoms, low motivation or misconceptions. Although cardiovascular diseases are detected later in life, the risk factors that lead to cardiovascular disease can be identified long before the onset of clinical symptoms. It is the introduction of artificial intelligence algorithms in the treatment of cardiovascular diseases that has greatly facilitated early detection of abnormalities, risk classification, and individualized treatment planning. Various technologies using machine learning are being successfully implemented to predict and form cardiovascular disease risk groups. Despite the existing obstacles, machine learning is already having an undeniable impact on clinical cardiology, and many algorithms have been successfully deployed and/or are in the final stages of deployment. Based on physiological data, the search for and formation of criteria for the development of various complications in pathological conditions in cardiology using machine learning continues.

Keywords: artificial intelligence, implementation success, risks and forecasting, cardiovascular diseases.

Постановка проблеми. Науковці в усьому світі постійно вдосконалюють і розвивають технологічні можливості цифрових систем для різних галузей життя суспільства. Охорона здоров'я є однією з перспективних галузей для розвитку та впровадження штучного інтелекту (ШІ) [1; 2]. ШІ належить до розробки комп'ютерних систем для виконання завдань, які зазвичай потребують людського інтелекту, наприклад сприйняття, міркування та ухвалення рішень. В охороні здоров'я ШІ використовується для обробки великої кількості даних про обстежуваних, як-от аналіз медичних записів, дослідження зображень і лабораторних результатів, для підтримки ухвалення клінічних рішень і покращення результатів обстежуваних. Машинне навчання (МН) та глибоке навчання (ГН) – це підтипи ШІ, які передбачають розробку алгоритмів і моделей, що можуть навчатися на основі даних без явного програмування. У сфері охорони здоров'я алгоритми МН можна навчити на великих наборах даних для виявлення закономірностей, прогнозування результатів і встановлення діагнозів [3].

Однією з ключових переваг ШІ в медико-біологічній сфері є можливість надавати персоналізовану інформацію про здоров'я особи. Аналізуючи дані

обстежуваних, такі як показники здоров'я та фактори способу життя, алгоритми МН можуть надавати обстежуваним індивідуальні рекомендації щодо підтримки здоров'я. Ця інформація може допомогти їм краще зрозуміти стан свого здоров'я та ухвалити обґрунтовані рішення щодо лікування [3].

Беззаперечно, що технологічний прогрес впливає на розвиток діагностики в різних сферах наукових досліджень. ШІ дасть змогу прискорити та підвищити точність виявлення захворювання для подальшого консультування та/або лікування особистості в медичних закладах. Саме це може допомогти підвищити якість надання домедичної та медичної допомоги населенню різних країн, що посприє зменшенню витрат на охорону здоров'я [1; 2].

Над питанням удосконалення діагностичного обладнання в наш час працює багато провідних компаній. Вони впроваджують програмне забезпечення приладів із використанням ШІ, зокрема для підвищення якості та аналізу зображень комп'ютерної томографії, різнопланових лабораторних досліджень, особливо при вивченні ДНК – молекулярній діагностиці, радіології та морфології тощо [2; 4]. Дослідження дали змогу констатувати перші успіхи систем МН у полегшенні діагностики та лікування захворювань у різних медичних галузях, включно з кардіологічними хворобами [5; 6], гіпертонією та метаболічним синдромом [7]. Для автоматизації діагностичних процесів та розширення їх можливостей (вимірювання артеріального тиску, електрокардіографія тощо) використовують ШІ [2]. Це дає змогу розширити людські робочі процеси, зберегти результати, своєчасно виявити помилки, спрогнозувати та скоротити час інтерпретації результатів тестів та аналізу зображення [2; 8; 9].

У той час як дослідження МН у галузі серцево-судинних захворювань (ССЗ), а саме у прогнозуванні ризику цих захворювань на основі набору фізіологічних даних, останніми роками зросли, ГН є більш новим, складнішим у застосуванні в цій сфері та має інші переваги та обмеження порівняно з МН. У медико-біологічній сфері переважна більшість програм зосереджена на навчанні та використовує МН як основну методологію, яка охоплює групу алгоритмів, що навчаються виконувати завдання без явного програмування для цього. Ці алгоритми використовують вибірккові дані для вивчення шаблонів, які потім використовуються для прогнозів або класифікації. У сфері МН існує кілька підходів до навчання (найпоширенішими з них є контрольоване та неконтрольоване навчання) залежно від мети та типу доступних навчальних даних, і кожен підхід має низку доступних алгоритмів. ГН, яке використовує нейронні мережі, є одним із таких алгоритмів серед багатьох інших варіантів, не всі з яких засновані на нейронних мережах. З іншого боку, МН стосуються галузі технологій і методів, які використовуються для обробки наборів даних, котрі перевищують можливості однієї типової обчислювальної платформи [5; 6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У статті розглядаються актуальні питання щодо впровадження ІІІ в практику діагностування ССЗ та гіпертонічної хвороби. Цей процес буде охоплювати персоналізовані підходи до профілактики та лікування, наприклад визначення оптимальних і специфічних для обстежуваного цільових показників артеріального тиску (АТ), визначення найефективнішої схеми антигіпертензивної терапії для конкретної людини та подальша розробка алгоритму лікування, націленого на ризику та чинники, що модифікуються. Останнім часом роль ІІІ у визначенні ризику ССЗ на основі набору фізіологічних даних набуває дедалі більшого визнання, проте така робота все ще перебуває в початковому стані, що потребує подальших досліджень.

Актуальність сучасної проблеми визначення ризиків виникнення ССЗ за допомогою МН було вивчено в роботах Ahmad [4], Johnson [5], Manlhiot [6], Jamthikar [10], Chaikijurajai [11], Krittanawong [12], Wasserlauf [13], Wessler [14], Naq [15], Retson [16], Krittanawong [17], Salah [18], Dorado-Díaz [19].

Мета статті – проаналізувати потенційні виклики та можливості для використання машинного навчання у прогнозуванні ризику серцево-судинних захворювань на основі набору фізіологічних даних.

Виклад основного матеріалу. ССЗ є головною причиною смертності в усьому світі, на їхню частку припадає 17,9 млн смертей щорічно [10]. Скорочення захворюваності та смертності, пов'язаної із ССЗ, можна досягти завдяки ранньому виявленню обстежуваних у категоріях помірному та високому ризику й агресивного впливу та пом'якшення відповідальних факторів ризику. Поточні рекомендації з профілактики ССЗ пропонують використовувати кілька форм алгоритмів прогнозування ризику, які можуть виконувати обидва ці завдання. Загальноприйнятими традиційними алгоритмами прогнозування ризику є шкала ризику Фрамінгема (FRS), шкала систематичної оцінки коронарного ризику (SCORE), шкала ризику Рейнольдса (RRS), калькулятор QRISK3. З такими алгоритмами пов'язані три загальні проблеми: 1) ці алгоритми спочатку були розроблені з використанням методів, заснованих на регресії; 2) вони передбачають лінійний зв'язок між факторами ризику та наслідками; 3) таке припущення надмірно спрощує складний нелінійний зв'язок між факторами ризику. Традиційні моделі прогнозування ризику ССЗ, отримані на основі конкретної етнічної когорти з конкретними профілями ризику, не екстраполюються на інші етнічні групи, ризик може бути або недооцінений, або завищений [10; 11].

ІІІ відіграє значну роль у підвищенні якості домедичної та медичної допомоги при ССЗ і може забезпечити своєчасне виявлення відхилень від норми та попередити розвиток ускладнень. Існує кілька способів використання ІІІ для цієї мети. Одним із ключових способів допомоги ІІІ є виявлення та запобігання неточностей діагностування у кардіологічній практиці. Алгоритми ІІІ можна навчити аналізувати одержані фізіологічні

дані, виявляти потенційні ризики, як-от хибні діагнози чи неефективне лікування. Ця інформація може бути використана, щоб допомогти діагностуючим запобігти подібним помилкам у майбутньому, а також для прийняття рішень у лікуванні.

Алгоритми МН можуть бути розроблені, щоб надавати необхідні вказівки та рекомендації в режимі реального часу на основі даних обстежуваних, допомагаючи їм ухвалювати обґрунтовані рішення та зменшуючи ризик помилок. Така технологія може принести велику користь особам, які стикаються зі складними випадками та потребують швидкого доступу до відповідної інформації [3].

У деяких ситуаціях доступні високоякісні навчальні дані, наприклад алгоритми МН в обробці сигналів можуть покладатися на великі загальнодоступні бази даних для навчання, які стали широко доступними з огляду на велику кількість пристроїв моніторингу з цифровим накопичувачем і підвищеною обчислювальною потужністю. Дані електрокардіографії (ЕКГ) були першими, які були оцифровані та поширені на відомих сучасних платформах [6; 12]. У наш час загальнодоступні бази даних для розробки клінічних моделей ризику дещо обмежені, а збір даних залишається дорогим і трудомістким. Це особливо характерно для відносно рідкісних станів, таких як вроджені вади серця, міокардит або кардіоміопатія, де проблема обмеженої доступності даних постає особливо гостро і необхідна багатоцентрична співпраця у великих і дорогих реєстрах. Ще більше ускладнює проблему те, що багато змінних, які є важливими для клінічної кардіології, містяться в адміністративних даних або в медичних записах обстежуваних. Здебільшого адміністративні дані не є оптимальним рішенням для отримання високоякісних навчальних даних, особливо якщо вони отримані з даних претензій, які зазвичай не кодуються експертами з контенту. Справді, численні дослідження показали значний ступінь розбіжності між експертним оглядом медичної документації та адміністративними даними в кардіології та за її межами [6].

Зовнішня валідація має на меті оцінити можливість узагальнення моделі МН у застосуванні до іншої сукупності. Зазвичай усі моделі прогнозування потрібно оцінювати за допомогою перехресної перевірки, а показники ефективності треба повідомляти для наборів перевірки. Метод затримки не завжди можливий у менших вибірках, оскільки він зменшує кількість даних, доступних для навчання. Стверджувалося, що в разі, якщо доступний розмір вибірки не є надзвичайно великим, перехресній перевірці варто віддати перевагу над перевіркою затримки, враховуючи, що вони по суті надають однакову інформацію. Замість зовнішнього підтвердження широко використовувалось довгострокове, однак ця практика була некоректною, оскільки зовнішня перевірка вимагає використання повністю незалежного набору даних [6; 13]. Недавній огляд Wessler et al [14] засвідчив, що лише 58%

клінічних моделей прогнозування ризику ССЗ у реєстрі моделей клінічного прогнозування Tufts Predictive Analytics and Comparative Effectiveness Clinical Prediction Model Registry пройшли зовнішню перевірку, залишаючи багато можливостей для вдосконалення. Водночас у 81% зовнішніх валідацій клінічних моделей прогнозування ССЗ площа під кривою робочих характеристик (AUC) показала дискримінацію, нижчу від зазначеної в наборі навчальних даних. Показник AUC знизився на середній відсоток -11,1% (міжквартильний діапазон від -32,4% до +2,7%). Ефективність моделі часто знижується в когортах зовнішньої перевірки з багатьох причин, зокрема через потенційні відмінності, навіть невеликі, між характеристиками сукупностей [14].

Іншою причиною, яка особливо впливає на моделі прогнозування на основі електронних облікових записів, є різниця в якості обробки даних тренувань із високим ступенем curaції та загалом більш «брудних» даних перевірки в реальному житті. Але найголовніша причина часто пов'язана з переобтяженням моделі. Це трапляється, коли модель вивчає шаблони, які є специфічними для навчальних даних, але не мають стосунку до основного зв'язку між функціями та ціллю (тобто модель пристосована до шуму, а не до сигналу). Отже, переобладнані моделі не можуть узагальнити нові спостереження. Якщо модель має високу точність у навчальному наборі даних, але погано працює в тестовому наборі даних, це може означати переобладнання, що поширено в дослідженнях із невеликими розмірами вибірки, рідкісними результатами та звітами про ефективність лише з початкового набору даних навчання.

Аналіз літературних джерел показав, що комп'ютерна томографія (КТ), ЕКГ та ехокардіографія при атеросклерозі, а також ЕКГ при аритміях були найбільш часто досліджуваними темами. Галузь кардіології має найбільшу кількість успішно впроваджених алгоритмів на основі МН – це обробка сигналів і діагностика з багатьма додатками, які використовуються для виявлення різноманітних аритмій (а останнім часом і серцевої недостатності) через споживчі носії та носії експертного медичного класу або вбудовані в холтеровські монітори [6; 13].

Серцеві аритмії належать до аномальних передсердних або шлуночкових ритмів і, за оцінками, вражають 1,5–5% населення загалом, причому фібриляція передсердь є найпоширенішою аритмією серед старіючого населення. ЕКГ залишається ключовим діагностичним інструментом для своєчасного виявлення та лікування аритмій. ШІ все частіше застосовується до ЕКГ, щоб отримати нові знання щодо діагностики, стратифікації ризику та прогнозування [15].

Системи на основі МН також успішно використовуються для обробки зображень і діагностики з трьома основними методами кардіології: ехокардіографією, КТ і магнітно-резонансною томографією. Успішно

реалізовані програми використовуються для автоматизованої ідентифікації зображень, сегментації камер серця, кількісного визначення структур і функцій серця та виявлення захворювань [16].

МН використовується для виконання прогнозного аналізу шляхом дослідження механізмів і зв'язків між заданими змінними з наборів навчальних даних, які можуть складатися з різноманітних і великих обсягів вхідних даних, як-от стандартизовані електронні медичні записи. МН можна розділити на контрольоване і неконтрольоване: навчання з куратором використовується для прогнозування відомих результатів із позначеного набору даних, гіпотези та відповідного алгоритму, такого як штучна нейронна мережа, машина опорних векторів та непараметричний метод керованого навчання (*k-nearest neighbor method*), який повинен бути обраний на основі характеристик набору даних, кількості змінних, кривої навчання, навчання та часу обчислень. Прогнозовані результати контрольованого навчання можна позначити категоріями (класифікація), значеннями (регресія) і закономірностями (виявлення аномалій). Контрольоване навчання є засобом забезпечення точних прогнозів на основі аналізу великих даних. У ньому існують обмеження, на які необхідно зважати, як-от вимога розмежовувати набори даних вручну, а також упередження, що можуть виникнути через сам набір даних або алгоритм.

ГН – це ще один тип ШІ, що нагадує людський мозок завдяки використанню кількох шарів нейронних мереж, що широко використовуються для розпізнавання образів, особливо аналізу голосу та зображень, таких як вхідні дані серцево-судинної візуалізації (КТ серця, магнітно-резонансна томографія тощо), ехокардіографія та електрокардіограма. ГН може виконувати автоматичний прогнозний аналіз із використанням як контрольованих, так і неконтрольованих алгоритмів, включно з глибокими, рекурентними і згортковими нейронними мережами. З огляду на зростання доступності баз даних електронних медичних карток і зображень ССЗ, здатність ГН аналізувати великі обсяги даних і прогнозувати несприятливі результати або приховані фенотипи є важливим для розвитку точної серцево-судинної медицини. Однак, використання ГН в медицині пов'язане з певними проблемами: воно відоме своєю методологією «чорної скриньки», а це означає, що результати нелегко пояснити через складність і відсутність стандартизації в його конструкції. Використання декількох шарів нейронних мереж, нелінійного аналізу та багатьох змінних у наборі даних може призвести до перенавчання, що спричиняє зниження узагальнення результатів. Ситуацію можна поліпшити, надавши достатню кількість наборів навчальних даних, оптимізуючи кількість прихованих шарів і методи випадання, а також для ГН потрібні складні машини з величезною обчислювальною потужністю, які не є широко доступними [17].

Більшість створених алгоритмів прогнозування ризику ССЗ використовували обмежену кількість факторів ризику та встановлюють лінійний зв'язок між серцево-судинними проблемами та вхідними предикторами (рис. 1).

З іншого боку, в декількох дослідженнях використовували моделі МН для прогнозування ризику ССЗ, існуючі технології прогнозування мають кілька обмежень. По-перше, більшість досліджень зосереджено на впливі одного фактору ризику (такого як стать, індекс маси тіла, загальний холестерин, ЛПВЩ, систолічний артеріальний тиск чи куріння) на ССЗ, що забезпечує обмежені можливості для оцінки ризику серед різних вікових груп. По-друге, дослідження, які розглядають вплив більш ніж одного фактору ризику на ССЗ, використовують різні форми регресії або багатофакторного аналізу та припускають, що фактори ризику пов'язані з ССЗ за лінійною схемою. У результаті не визнається складна синергетична взаємодія факторів ризику. По-третє, майже всі існуючі моделі прогнозування використовують такі фактори, як вік, стать, раса, куріння, фізична активність, рівень холестерину, АТ і статус діабету, щоб оцінити 10-річний або 30-річний ризик ССЗ або інсульту, і не враховують інші особливості поведінки та способу життя [18].

Штучний інтелект активно впроваджується та використовується у сфері генетики, епігенетики, протеоміки, метаболоміки, CV-візуалізації (табл. 1).

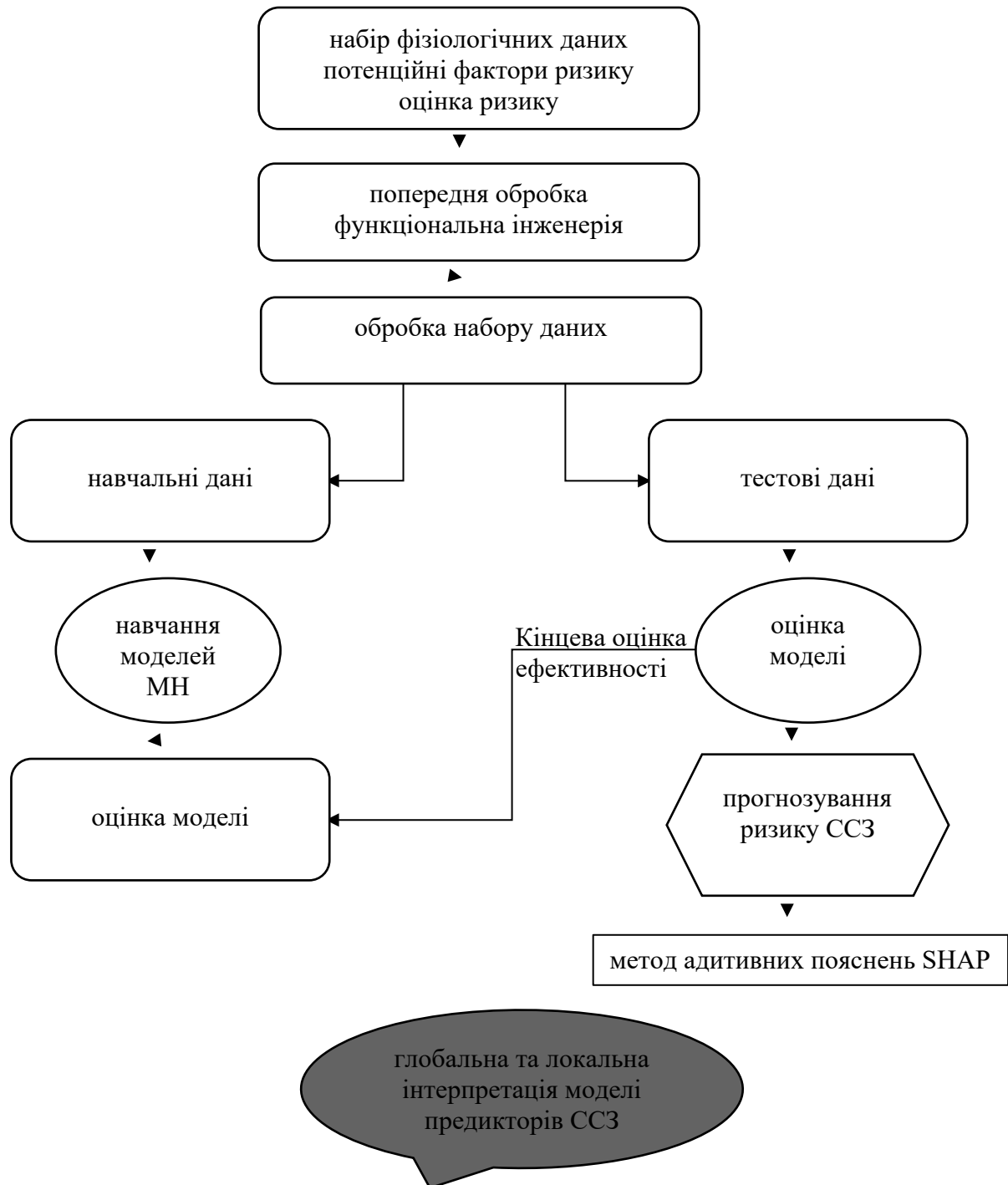
Таблиця 1

Застосування ШІ для профілактики та лікування гіпертонії

Показник	Застосування ШІ
Прогнозування розвитку гіпертонії	Прогнозування ризику розвитку гіпертензії з використанням медичних даних, стрес-тестів на біговій доріжці та з урахуванням поведінкового, екологічного, соціально-економічного факторів і генетики; визначення нових генів, які пов'язані з АГ
Діагностика гіпертонії	Точна діагностика артеріальної гіпертензії з використанням демографічних даних, показників життєдіяльності, традиційних факторів ризику серцево-судинних захворювань і рутинних лабораторних досліджень у великій вибірці обстежуваних
Прогнозування артеріального тиску	Прогнозування АТ на основі демографічних даних, способу життя (алкоголь, паління та фізичні вправи) і зображень очного дна
Вимірювання артеріального тиску	Оцінювання АТ шляхом аналізу сигналу PPG від пульсоксиметра за допомогою алгоритмів МН та ГН
Прогнозування серцево-судинного ризику при гіпертонії	Прогнозування серцево-судинних наслідків у обстежуваних з АГ і стратифікація обстежуваних залежно від їхнього ризику
Прогнозування та виявлення перешкод для контролю артеріального тиску	Прогнозування ризику розвитку неконтрольованого АТ, визначення показників, що піддаються лікуванню
Уточнення показників артеріального тиску	Виявлення факторів, які пов'язані із серцево-судинними наслідками і небажаними явищами, у великих рандомізованих контрольованих дослідженнях (РКД), які передбачають різні цільові показники АТ.

Джерело : власна розробка авторів

На рисунку 1 показана структура машинного навчання для прогнозування ризику серцево-судинних захворювань.

Рис. 1. Структура машинного навчання для прогнозування ризику ССЗ

Артеріальна гіпертензія (АГ) є актуальною проблемою охорони здоров'я. На підставі останніх повідомлень відомо, що активно ведеться впровадження ШІ, який може допомогти в ранній діагностиці та лікуванні

ССЗ, включно з гіпертонічною хворобою. За наявності великого обсягу даних ШІ допомагає спеціалісту покращити розумові процеси та навчання за допомогою інноваційних розробок.

На сьогодні науковці презентують здатність ШІ виявляти фактори ризику і фенотипи АГ, діагностувати АГ, прогнозувати ризик її виникнення та оцінювання АГ, розробляти нові безманжетні методи вимірювання тиску і визначати фактори, що ведуть до позитивного лікування. Дедалі частіше ШІ використовують для аналізу даних великих рандомізованих контрольованих досліджень, що вивчають різні цільові показники АГ, щоб виявити раніше неописані фактори, пов'язані з наслідками ССЗ [11].

Нові цифрові технології, такі як соціальні мережі, мобільні додатки та переносні пристрої, що можуть надавати значний обсяг безперервних даних про стан здоров'я в режимі реального часу, прояснюють можливість використання штучного інтелекту та аналізу великих даних для виявлення прихованих факторів ризику або фенотипів АГ, яку неможливо описати або виявити за допомогою традиційних демографічних даних, статистики, дизайну дослідження та досліджуваної популяції. Крім того, ШІ може допомогти в розробці точних моделей прогнозування ризику для обстежуваних із гіпертензією завдяки інтеграції традиційних чинників ризику ССЗ із геномікою, протеомікою та метаболомікою, урахуванню соціально-економічних, поведінкових чинників та факторів довкілля, а також розробленню персоналізованих підходів до лікування обстежуваних.

Оскільки медико-біологічна галузь постійно розвивається, то моделі прогнозування та набори навчальних даних застарівають. Тому, необхідно постійно контролювати продуктивність і регулярно оновлювати моделі для відображення поточного стану техніки. Широкий спектр можливостей відкриває використання потенціалу МН для підвищення точності ідентифікації обстежуваних, які мають ризик серцево-судинних захворювань, і можуть одержати найбільшу користь від профілактичного лікування порівняно з традиційними статистичними методами. Важливість такої індивідуальної оцінки серцево-судинного ризику та лікування захворювань у окремих обстежуваних є далекосяжною, враховуючи, що серцево-судинні захворювання є основною причиною захворюваності та смертності у світі. Майже половина інфарктів міокарда та інсультів трапляється у обстежуваних, для яких не було встановлено ризик серцево-судинних подій відповідно до сучасних підходів, заснованих на рекомендаціях. Не менш важливими є новітні методи оцінки ризиків за допомогою ШІ для осіб, яким безпідставно призначають дороге та непотрібне профілактичне лікування з потенційними небажаними побічними ефектами [19].

Зазначимо, що традиційні моделі прогностичного ризику ССЗ використовують тільки фактори серцево-судинного ризику (вік, стать, гіперліпідемія, гіпертонія, цукровий діабет, паління, вживання алкоголю,

сімейний анамнез ССЗ та відсутність фізичної активності). Ці фактори ризику не можуть фіксувати зміни субклінічних компонентів атеросклеротичних бляшок у стінках кровоносних судин і не можуть надати повну інформацію про атеросклеротичне серцево-судинне здоров'я обстежуваних. Точна оцінка ризику можлива тільки на підставі вивчення факторів ризику та біомаркерів, що демонструють значний зв'язок із серцево-судинними захворюваннями, а потім їх включення у модель прогнозованого ризику. На тлі суперечностей, що тривають щодо застосування систем на основі ШІ для оцінки ризику ССЗ, існуючі моделі все ще проходять модифікацію для більш якісної оцінки ризику [10].

Висновки. Отже, на сьогодні існують певні проблеми для можливостей використання МН у прогнозуванні ризику ССЗ на основі набору фізіологічних даних. При оцінці ризику ССЗ прогностичні моделі на основі ШІ все ж таки показали вищу ефективність порівняно зі статистично отриманими моделями прогностичного ризику. Застосування потужних інструментів МН в медико-біологічній сфері має сприяти попередженню та/або лікуванню захворювань. Серед основних зазначених проблем впровадження ШІ для оцінювання ризику ССЗ є обмежений доступ до загальнодоступної бази даних для розробки клінічних моделей ризику, а також висока вартість і значна трудомісткість збору даних. Поширення електронних облікових записів протягом останнього десятиріччя привело до появи більшої кількості фізіологічних даних, проте здебільшого ці дані є неструктурованими і недоступними. Головна проблема використання ГН полягає в тому, що результати нелегко пояснити через складність і відсутність стандартизації в його конструкції. Використання декількох шарів нейронних мереж, нелінійного аналізу та багатьох змінних у наборі даних може призвести до перенавчання та спричинити зниження узагальнення результатів, а також для ГН потрібні складні машини з величезною обчислювальною потужністю, які не є широко доступними.

Література:

1. Wolff J., Pauling J., Keck A., Baumbach J. Success Factors of Artificial Intelligence Implementation in Healthcare. *Front Digit Health*. 2021. Vol. 3. P. 594971. Режим доступу: <https://doi.org/10.3389/fdgh.2021.594971>.
2. Nikkei Staff Writers. Japan plans 10 "AI hospitals" to ease doctor shortages. 2018. Режим доступу: <https://asia.nikkei.com/Politics/Japan-plans-10-AI-hospitals-to-ease-doctor-shortages>. Nikkei Asian Rev. 2018.
3. Dave M., Patel N. Artificial intelligence in healthcare and education. *Br Dent J*. 2023. Vol. 234(10). P. 761-764. Режим доступу: <https://doi.org/10.1038/s41415-023-5845-2>.
4. Ahmad Z., Rahim S., Zubair M., Abdul-Ghafar J. Artificial intelligence (AI) in medicine, current applications and future role with special emphasis on its potential and promise in pathology: present and future impact, obstacles including costs and acceptance among pathologists, practical and philosophical considerations. A comprehensive review. *Diagn Pathol*. 2021. Vol. 16(1). P. 24. Режим доступу: <https://doi.org/10.1186/s13000-021-01085-4>.
5. Johnson K. W., Torres Soto J., Glicksberg B. S., Shameer K., Miotto R., Ali M., Ashley E., Dudley J. T. Artificial Intelligence in Cardiology. *J Am Coll Cardiol*. 2018. Vol. 71(23). P. 2668-2679. Режим доступу: <https://doi.org/10.1016/j.jacc.2018.03.521>.

6. Manlhiot C., van den Eynde J., Kutty S., Ross H. J. A Primer on the Present State and Future Prospects for Machine Learning and Artificial Intelligence Applications in Cardiology. *Can J Cardiol.* 2022. Vol. 38(2). P. 169-184. Режим доступу: <https://doi.org/10.1016/j.cjca.2021.11.009>.
7. Човганюк О.С., Гаман І.О., Оринчак М.А., Василечко М. М., Кочержат О. І. Ризик розвитку серцево-судинних ускладнень у хворих на артеріальну гіпертензію з метаболічним синдромом. *Art of Medicine.* 2023. № 2(26). С. 127-131. Режим доступу: <https://doi.org/10.21802/artm.2023.2.26.127>.
8. Haymond S., McCudden C. Rise of the Machines: Artificial Intelligence and the Clinical Laboratory. *J. Appl. Lab. Med.* 2021. Vol. 6(6). P. 1640–1654. Режим доступу: <https://doi.org/10.1093/jalm/jfab075>.
9. Mudgal S. K., Agarwal R., Chaturvedi J., Gaur R., Ranjan N. Real-world application, challenges and implication of artificial intelligence in healthcare: an essay. *Pan Afr Med J.* 2022. Vol. 43: P. 3. Режим доступу: <https://doi.org/10.11604/pamj.2022.43.3.33384>.
10. Jamthikar A. D., Gupta D., Saba L., Khanna N. N., Viskovic K., Mavrogeni S., Laird J. R., Sattar N., Johri A. M., Pareek G., Miner M., Sfikakis P. P., Protogerou A., Viswanathan V., Sharm, A., Kitas G. D., Nicolaidis A., Kolluri R., Suri J. S. Artificial intelligence framework for predictive cardiovascular and stroke risk assessment models: A narrative review of integrated approaches using carotid ultrasound. *Computers in biology and medicine.* 2020. Vol. 126. P. 104043. Режим доступу: <https://doi.org/10.1016/j.compbiomed.2020.104043>.
11. Chaikijurajai T., Laffin L. J., Tang W. H. W. Artificial Intelligence and Hypertension: Recent Advances and Future Outlook. *American journal of hypertension.* 2020. Vol. 33(11). P. 967–974. Режим доступу: <https://doi.org/10.1093/ajh/hpaa102>.
12. Krittanawong C., Johnson K. W., Rosenson R. S., Wang Z., Aydar M., Baber U., Min J. K., Tang W. H. W., Halperin J. L., Narayan S. M. Deep learning for cardiovascular medicine: a practical primer. *Eur Heart J.* 2019. Vol. 40(25). P. 2058-2073. Режим доступу: <https://doi.org/10.1093/eurheartj/ehz056>.
13. Wasserlauf J., You C., Patel R., Valys A., Albert D., Passman R. Smartwatch Performance for the Detection and Quantification of Atrial Fibrillation. *Circ Arrhythm Electrophysiol.* 2019. Vol. 12(6). P. e006834. Режим доступу: <https://doi.org/10.1161/CIRCEP.118.006834>.
14. Wessler B. S., Nelson J., Park J. G., McGinnes H., Gulati G., Brazil R., Van Calster B., van Klaveren D., Venema E., Steyerberg E., Paulus J. K., Kent D. M. External validations of cardiovascular clinical prediction models: a large-scale review of the literature. *Circ Cardiovasc Qual Outcomes.* 2021. Vol. 14(8). P. 4e007858. Режим доступу: <https://doi.org/10.1161/CIRCOUTCOMES.121.007858>.
15. Haq I. U., Chhatwal K., Sanaka K., Xu B. Artificial Intelligence in Cardiovascular Medicine: Current Insights and Future Prospects. *Vascular health and risk management.* 2022. Vol. 18. P. 517–528. Режим доступу: <https://doi.org/10.2147/VHRM.S279337>.
16. Retson T.A., Masutani E.M., Golden D., Hsiao A. Clinical performance and role of expert supervision of deep learning for cardiac ventricular volumetry: a validation study. *Radiol Artif Intell.* 2020. Vol. 2(4). P. 2e190064. Режим доступу: <https://doi.org/10.1148/ryai.2020190064>.
17. Krittanawong C., Johnson K. W., Rosenson R. S., Wang Z., Aydar M., Baber U., Min J. K., Tang W. H. W., Halperin J. L., Narayan S. M. Deep learning for cardiovascular medicine: a practical primer. *Eur Heart J.* 2019. Vol. 40. P. 2058–2073. Режим доступу: <https://doi.org/10.1093/eurheartj/ehz056>.
18. Salah H., Srinivas S. Explainable machine learning framework for predicting long-term cardiovascular disease risk among adolescents. *Sci Rep.* 2022. Vol. 12. P. 21905. Режим доступу: <https://doi.org/10.1038/s41598-022-25933-5>.
19. Dorado-Díaz P. I., Sampredo-Gómez J., Vicente-Palacios V., Sánchez P. L. Applications of Artificial Intelligence in Cardiology. The Future is Already Here. *Revista española de cardiología (English ed.).* 2019. Vol. 72(12). P. 1065–1075. Режим доступу: <https://doi.org/10.1016/j.rec.2019.05.014>.

References:

1. Wolff, J., Pauling, J., Keck, A., & Baumbach, J. (2021). Success Factors of Artificial Intelligence Implementation in Healthcare. *Front Digit Health.*, 3, 594971. Retrieved from: <https://doi.org/10.3389/fdgth.2021.594971>. [in English].
2. Nikkei Staff Writers (2018). Japan plans 10 “AI hospitals” to ease doctor shortages. Retrieved from: <https://asia.nikkei.com/Politics/Japan-plans-10-AI-hospitals-to-ease-doctor-shortages>. *Nikkei Asian Rev.* 2018. [in English].
3. Dave, M., & Patel, N. (2023). Artificial intelligence in healthcare and education. *Br Dent J.*, 234(10), 761-764. Retrieved from: <https://doi.org/10.1038/s41415-023-5845-2>. [in English].
4. Ahmad, Z., Rahim, S., Zubair, M., & Abdul-Ghafar, J. (2021). Artificial intelligence (AI) in medicine, current applications and future role with special emphasis on its potential and promise in pathology: present and future impact, obstacles including costs and acceptance among pathologists, practical and philosophical considerations. A comprehensive review. *Diagn Pathol.*, 16(1), 24. Retrieved from: <https://doi.org/10.1186/s13000-021-01085-4>. [in English].
5. Johnson, K. W., Torres Soto, J., Glicksberg, B. S., Shameer, K., Miotto, R., Ali, M., Ashley, E., & Dudley J. T. (2018). Artificial Intelligence in Cardiology. *J Am Coll Cardiol.*, 71(23), 2668-2679. Retrieved from: <https://doi.org/10.1016/j.jacc.2018.03.521>. [in English].
6. Manlhiot, C., van den Eynde, J., Kutty, S., & Ross, H. J. (2022). A Primer on the Present State and Future Prospects for Machine Learning and Artificial Intelligence Applications in Cardiology. *The Canadian journal of cardiology*, 38(2), 169–184. Retrieved from: <https://doi.org/10.1016/j.cjca.2021.11.009>. [in English].
7. Chovhaniuk, O., Haman, I., Orynychak, M., Vasylechko, M., & Kocherzhat, O. (2023) Ryzkyk rozvytku sertsevo-sudynnykh uskladnen u khvorykh na arterialnu hipertenziiu z metabolichnym syndrom [Risk of development cardiovascular complications in patients with arterial hypertension and metabolic syndrome]. *Art of Medicine*, 26(2), 127-131. Retrieved from: <https://doi.org/10.21802/artm.2023.2.26.127>. [in Ukrainian].
8. Haymond, S., & McCudden, C. (2021). Rise of the Machines: Artificial Intelligence and the Clinical Laboratory. *The journal of applied laboratory medicine*, 6(6), 1640–1654. Retrieved from: <https://doi.org/10.1093/jalm/jfab075>. [in English].
9. Mudgal, S. K., Agarwal, R., Chaturvedi, J., Gaur, R., & Ranjan, N. (2022). Real-world application, challenges and implication of artificial intelligence in healthcare: an essay. *The Pan African medical journal*, 43, 3. Retrieved from: <https://doi.org/10.11604/pamj.2022.43.3.33384>. [in English].
10. Jamthikar, A. D., Gupta, D., Saba, L., Khanna, N. N., Viskovic, K., Mavrogeni, S., Laird, J. R., Sattar, N., Johri, A. M., Pareek, G., Miner, M., Sfikakis, P. P., Protogerou, A., Viswanathan, V., Sharma, A., Kitas, G. D., Nicolaidis, A., Kolluri, R., & Suri, J. S. (2020). Artificial intelligence framework for predictive cardiovascular and stroke risk assessment models: A narrative review of integrated approaches using carotid ultrasound. *Computers in biology and medicine*, 126, 104043. Retrieved from: <https://doi.org/10.1016/j.combiomed.2020.104043>. [in English].
11. Chaikijurajai, T., Laffin, L. J., & Tang, W. H. W. (2020). Artificial Intelligence and Hypertension: Recent Advances and Future Outlook. *American journal of hypertension*, 33(11), 967–974. Retrieved from: <https://doi.org/10.1093/ajh/hpaa102>. [in English].
12. Krittanawong, C., Johnson, K. W., Rosenson, R. S., Wang, Z., Aydar, M., Baber, U., Min, J. K., Tang, W. H. W., Halperin, J. L., & Narayan, S. M. (2019). Deep learning for cardiovascular medicine: a practical primer. *European heart journal*, 40(25), 2058–2073. Retrieved from: <https://doi.org/10.1093/eurheartj/ehz056>. [in English].
13. Wasserlauf, J., You, C., Patel, R., Valys, A., Albert, D., & Passman, R. (2019). Smartwatch Performance for the Detection and Quantification of Atrial Fibrillation. *Circulation. Arrhythmia and electrophysiology*, 12(6), e006834. Retrieved from: <https://doi.org/10.1161/CIRCEP.118.006834>. [in English].

14. Wessler, B. S., Nelson, J., Park, J. G., McGinnes, H., Gulati, G., Brazil, R., Van Calster, B., van Klaveren, D., Venema, E., Steyerberg, E., Paulus, J. K., & Kent, D. M. (2021). External Validations of Cardiovascular Clinical Prediction Models: A Large-Scale Review of the Literature. *Circulation. Cardiovascular quality and outcomes*, 14(8), e007858. Retrieved from: <https://doi.org/10.1161/CIRCOUTCOMES.121.007858>. [in English].
15. Haq, I. U., Chhatwal, K., Sanaka, K., & Xu, B. (2022). Artificial Intelligence in Cardiovascular Medicine: Current Insights and Future Prospects. *Vascular health and risk management*, 18, 517–528. Retrieved from: <https://doi.org/10.2147/VHRM.S279337>. [in English].
16. Retson, T. A., Masutani, E. M., Golden, D., & Hsiao, A. (2020). Clinical Performance and Role of Expert Supervision of Deep Learning for Cardiac Ventricular Volumetry: A Validation Study. *Radiology. Artificial intelligence*, 2(4), e190064. Retrieved from: <https://doi.org/10.1148/ryai.2020190064>. [in English].
17. Krittanawong, C., Johnson, K. W., Rosenson, R. S., Wang, Z., Aydar, M., Baber, U., Min, J. K., Tang, W. H. W., Halperin, J. L., & Narayan, S. M. (2019). Deep learning for cardiovascular medicine: a practical primer. *European Heart Journal*, 40(25), 2058–2073. Retrieved from: <https://doi.org/10.1093/eurheartj/ehz056>. [in English].
18. Salah, H., & Srinivas, S. (2022). Explainable machine learning framework for predicting long-term cardiovascular disease risk among adolescents. *Sci Rep*, 12, 21905. Retrieved from: <https://doi.org/10.1038/s41598-022-25933-5>. [in English].
19. Dorado-Díaz, P. I., Sampedro-Gómez, J., Vicente-Palacios, V., & Sánchez, P. L. (2019). Applications of Artificial Intelligence in Cardiology. The Future is Already Here. *Revista española de cardiología (English ed.)*, 72(12), 1065–1075. Retrieved from: <https://doi.org/10.1016/j.rec.2019.05.014>. [in English].